ЦЕНТЪР ЗА МЕЖДУЕТНИЧЕСКИ ДИАЛОГ И ТОЛЕРАНТНОСТ
“АМАЛИПЕ”, В. ТЪРНОВО

Велико Търново 5000, п.к. 113, Тел: 062/600 224;
office@amalipe.com ,www.amalipe.com

До Чикаго и назад: 100 години по-късно

Образователен пътепис

Планирахме нашето пътуване до САЩ през 2010 г. в рамките на Програмата за намаляване на отпадането на ромските ученици от училище, за да проучим моделите за образователна интеграция на различни уязвими, малцинствени, и коренни (native) групи; да видим както са постигнали там и какво още не са постигнали; какво можем да използваме и да модифицираме в България и последно, но не по важност, с какво и ние можем да допринесем в техните усилия. Започнахме пътешествието си от Чикаго, където имахме възможността да видим как различните етнически общества се борят едновременно да се интегрират, но и да запазят идентичността си. Някои от тях много си приличат с ромите. От всички тях успяхме да заемем идеи, които ще адаптираме, за да подобрим нашата работа в България.

Обратно към Майката Земя

Първата ни среща беше с д-р Алака Уали от **Field Museum** (http://www.fieldmuseum.org/) в Чикаго, който ни запозна с опита на перуанската организация **ARAA/CHOBA-CHOBA**. Те се опитват да съвместят и свържат общностните ценности с образованието. Екологията е ключов фактор в дейностите, които организират, защото е близка до културата на местното население. Те включват деца в допълнителни дейности по учебни програми, в които те, на собствения си език, търсят и представят информация за различни растения и за това как да бъдат отгледани.

Подобен метод беше използван и от Американския индиански център в Чикаго (**American Indian Center in Chicago,** http://aic-chicago.org/). Срещнахме се с неговите представители Адам Кесел и Меган Бенг. Американския индиански център (АИЦ) в Чикаго е най-старият градски център на коренните американци в САЩ. АИЦ е и експеримент по отношение на общностната идентичност. Служи като основен ресурс за градската американска индианска култура и използва местната образователна програма, за да привлича децата. Нашата дискусия там продължи повече от два часа. Открихме доста прилики между коренното население на Америка и ромите. Те също се опитват да преодолеят противопоставянето, което понякога се появява между различните индиански групи, живеещи в Чикаго; открили са методи за запазване на идентичността на децата с индиански произход в Чикаго, както и начин да постигнат напредък в благосъстоянието на американските индианци като цяло, да насърчават икономическото и образователното им развитие, да подкрепят културното, творческо и професионално; да поддържат индианските културни ценности. Един от начините за постигане на това е чрез връзката със земята. Около

сградата си, Центърът е създал своя ботаническа градина с над 100 вида растения. Там те посрещат училищни групи с индиански деца. Чрез работата в градината, изучаването на отделните растения, легендите, свързани с тях, приложението им в народния бит и в науката,

учителите се опитват да направят връзката между градското обкръжение на децата и тяхното минало, запазвайки тази културна връзка. Обсъдихме нашия опит с въвеждането на часове по ромска история и култура. По време на дискусията стигнахме до извода, че двата метода могат да бъдат комбинирани и съответно и да двата да бъдат ползотворни.

Американският индиански център е член и на Чикагския културен алианс (Chicago Cultural Alliance), консорциум, включващ повече от 25 етнически музея и културни центрове, който организира събитието„Културни връзки“. Това е обществена образователна програма, създадена, за да проучи и обясни културното многообразие чрез поредица от сравнителни културни събития. Това ни даде идеи как ние можем допълнително да обогатим представянето на нашия мултикултурен опит, особено в училища със смесени паралелки.

Рожден ден в българско училище

В събота посетихме българското училище в Чикаго и образователния център „Знание“. Случи се така, че това съвпадна с 6-тия рожден ден на училището и бяхме почетни гости заедно с българския консул в Чикаго г-жа Лила Георгиева. Представихме урок по история и водихме дискусия с учениците за историята на ромите в България и как тя се вписва в общата ни българска история, за това какъв е приносът на ромите по време на войните за освобождение на България, на балканските и двете световни войни и т.н. Беше странно и тъжно да открием, че за повечето деца беше по-лесно да говорят помежду си на английски и че следващото поколение вероятно ще загуби езика и/или идентичността си. И тук отново видяхме колко важна е ролята на учителя. Видяхме как, например, емоционалният учител на втори клас е успяла да научи децата да пишат и четат на български, както и да ги вдъхнови да запазят българската си идентичност.

Опасен ум

Продължихме посещението си с пътуване до кв. Бронзвил (Bronzeville) в Чикаго и по Гранд Булевард (Grand Boulevard) – исторически квартал в южната част на Чикаго, населен основно с афроамериканци и мигранти.

Г-н МакДугъл от Фондация „Америка за България“ ни придружи на срещата с д-р Сокони Каранджа, президент на New Horizons и водещ афроамерикански активист. За квартала се смята, че е едно от най-опасните места в Чикаго, въпреки че се наблюдават в него и възходи, и падения. Населението му намалява от 80 000 преди няколко години до 40 000 сега. Две неща ни зашеметиха, когато посетихме квартала. Първо, инфраструктурата изглеждаше напълно различна от тази, която сме свикнали да виждаме в ромските квартали у нас: започвайки от широките булеварди и хубавите къщи. Имаше и още една разлика – нивото на престъпност. Когато се разхождаш в ромски квартал, не се чувстваш застрашен, но не стои така въпросът в Бронзвил, Чикаго – за разлика от нашите квартали, там вероятността да не се прибереш жив и да станеш жертва на улична престрелка е много голяма. Все пак д-р Каранджа сподели, че нещата са се променили доста и са се подобрили значително през последните няколко години, особено след изпълняването на една от неговите най-големи гордости – планът за развитие на квартала. Това е амбициозен план за възстановяването на Бронзвил. Планът е бил създаден с помощта на Комисията за планиране и развитие в средния юг (Mid-South Planning and Development Commission), коалиция от представители на кварталните общностни групи. Основен момент в него е съживяване на търговията и създаване на развлекателни места, насочени основно към чернокожите; създаване на нови работни места и подобряване на жилищните условия. След кратка разходка из квартала, имахме възможността да посетим и едно от училищата в него. Училището има славата на едно от най-лошите училища в региона. Там обаче видяхме неговата трансформация и как от едно западнало в образователен смисъл училище можеш да постигнеш институция, която предоставя качествено образование. Освен ремонтните дейности, които са подобрили средата в училището, то се опитва да предаде на учениците си ценностите да бъдеш част от обществото и да имаш самочувствие. За постигането на това ученически разработки са изложени по стените, като в същото време афроамерикански известни личности украсяват със снимките си не само музикалната зала на училището, но и отделни места в коридорите и стаите.

За да завършим картината, посетихме музея за DuSable (http://www.dusablemuseum.org/). Той представя афро-американската история, култура и изкуство. Липсват ни подобни инициативи в България и отчаяно се нуждаем от нещо подобно за заздравяване на ромската идентичност и насърчаването развитието на общността.

Напуснахме Чикаго, вдъхновени с ентусиазма на общността там и обогатени с много идеи за развитие на общността.

Изгубеният рай – посещение на индианските резервати Пайн Ридж и Роузбъд

Нашата следваща спирка ни отведе до изцяло нов и различен свят. Тръгнахме си от Чикаго, за да посетим два индиански резервата в Южна Дакота – Пайн Ридж и Роузбъд. Водиха ни колегите от Teach for America, Южна Дакота. Посетихме колежа Oglala Lakota, детската градина към колежа и няколко училища: Little Wound School (Пайн Ридж), Основно училище Роузбъд и средното училище „Св. Франсис“.

Обща информация: Образователната ситуация в Пайн Ридж и до някаква степен в Роузбъд е много сходна с ситуацията на ромите в България. Процентът на отпаднали от училище е 70%, въпреки че те отпадат в гимназия и в колеж, а не около 8-ми клас. Освен това училищата в резерватите са сред 10-те процента училища с най-ниски показатели за качество на училищата с държавно финансиране. Има няколко вида училища в резерватите:

- ✓ държавни училища – финансирани от държавата
- ✓ Племенни училища – тяхното управление е делегирано на племената
- ✓ Училища, управлявани от Бюрото за индиански въпроси (Bureau of Indian Affairs) (BIA). Според договорът от Форт Ларами, САЩ се задължава да осигури на индианците в резерватите образование и здравни грижи; училищата са създадени по този договор. Те са финансирани директно от федералното правителство.
- ✓ Частни училища – в резерватите има предимно католически такива, като например училището 'Red Cloud'.

Заетостта в резеватите е минимална. Тези, които са успели да се образоват и да постигнат нещо, обикновено напускат резервата, като в него остават само най-маргинализираните. Почти липсва заетост, освен в училищата и в местната индианска администрация. Основен източник на доходи за живеене са агрокултурите и фермите, но земята не е плодородна. По-голямата част от населението живее на социални помощ, които също са обезпечени според договора от Форт Ларами. Злоупотребата с алкохол е голям проблем (въпреки че продажбата на алкохол е напълно забранена в резервата, 8 от всеки 10 семейства са засегнати от този проблем). Друг голям проблем са самоубийствата. Висок процент самоубийства има особено сред младежите (150% по-високо ниво от средното в Щатите). Резерватите Лакота са се превърнали в зона на безнадеждност и надделяване на отегчението и често най-значимите събития в тях са погребенията. Те дават възможност на племената да се съберат и покажат уважението си към починалите. Много от младежите търсят внимание по този начин. Последният случай на самоубийство при нашето посещение бе на осемгодишно дете.

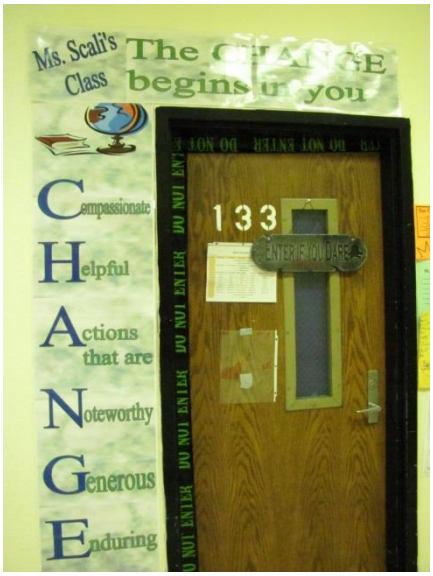

В същото време училищата предлагат съвсем различна картина. Училищата в Пайн Ридж са кръстени на известни индиански вождове. Сградите и обкръжението им са организирани така, че да се запази историческата памет, но едновременно с това програмата не е обвързана с културата и

историята на Лакота. Програмата е стандартна и организирана по начин, който следва държавните стандарти: писане, четене и математика. Има опити да се преподава история на Лакота веднъж седмично, но все още липсва развита система за това.

Все пак тези училища имат нещо, което липсва в повечето български училища – привлекателна учебна среда. Въпреки че се преподава на английски, езикът Лакота се разпознава като инструмент за задържането на децата в училище и привличане на техните родители, баби и дядовци.

За разлика от ситуацията в България, където много ромски деца отпадат от училище заради слаби познания по български език, ситуацията в тези два индиански резервата е различна. Поколението на родителите слабо познават езика Лакота, защото много от тях са отгледани в интернати. До неотдавана държавната политика е била индианските деца, при навлизане в училищна възраст, да се отнемат от семействата и да се изпращат в интернати, където да бъдат на културата на „американците“ и напълно асимилирани. Резултатът е цяло поколения от хора, които не познават своята култура, традиции и съответно не могат да намерят своето място в обществото; едно поколение от хора, които намират единствената алтернатива в алкохола и самоубийството. Училището в резерватите обаче е осъзнало, че именно липсата на познаване на собствената култура е довело до политика за връщане към традиционните общностни ценности. Тъй като обаче цяло едно поколение вече е пропуснато, училището в момента трябва не да работи за запазване на културната идентичност, а тепърва да я изгражда у децата; те знаят малко Лакота, родителите им изобщо, но бабите и дядовците знаят основно Лакота (това допълнително води и до прекъсване на връзката между поколенията). В същото време местният език не се смята за заплаха от училището, а по-скоро за ресурс. Следователно много от нещата по стените и класните стаи са на двата езика, английски и Лакота. Дори мотото на училищата в резерватите е на два езика.

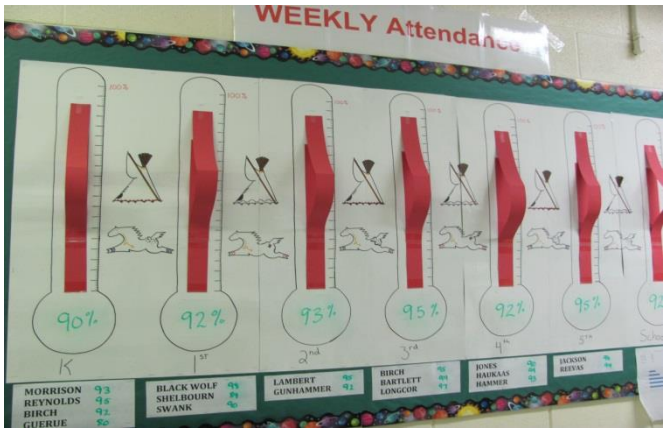

Значителна разлика между ромското и индианското образование е наличието на много учители с индиански произход – почти 50% в началния етап. Това е и резултат от усилията и целенасочената политика на местните колежи, като например колежа Oglala Lakota и колежа Sinte. В същото време значително сходство е фактът, че мнозина от учителите не смятат, че индианските деца могат да постигнат високи образователни резултати и занижават качеството на образование. Вероятно това е и причината за лошото представяне на учениците на държавните тестове за покриване на стандартите.

Въпреки това тези училища са успели да постигнат едно нещо: намалява на процента на отпадащи ученици в начален и средноучилищен етап до минимум. Проблемът за тях започва в гимназиите и колежите. Ръстът на посещенията, в който се убедихме ние в училищата, беше не по-малко от 92%. Единият от начините за постигането на този успех е чрез създаването на приветлива обстановка в училище. Тези дейности включват: персонализиране на класната стая и създаване на усещане за „принадлежност“ сред учениците.

- Отхвърляне на традиционната класна стая и превръщането ѝ в място, където децата се чувстват у дома
- Успехите и постиженията на учениците са на видими места в сградата
- Използване на материали, свързани с културата на всички ученици. Например всяка сутрин в едно от училищата в резерватите (Начално училище Роузбъд) денят започва с церемония с тъпан (традиционна за племето Лакота).

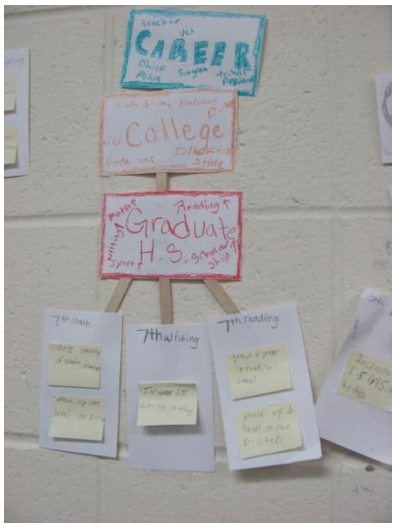

Допълнително всички училища поставят акцента върху важността на работата с родителите.

Началното училище в Роузбъд организира редовно семейни приятелски разходки из училището (ден на отворените врати), където групи родители са развеждани наоколо и попълват въпросник за впечатленията от училищата. В допълнение големи събития с родителите и учениците се организират четири пъти годишно. Освен това неоценима е помощта за учителите, която оказват родители или други представители на местната общност. Обикновено те присъстват в час – на места като доброволци, на места са ангажирани от самото училище и помагат с интерактивни упражнения, при изпълнение на задачите, поставени от учителя, без да изземват функцията и ролята на учителя.

Приключихме обиколката си в Южна Дакота със среща с образователните власти и с тези, които се занимават с образованието на коренните американци.

Първо бяхме посрещнати от Томас Дж. Остър, секретар по образованието в Южна Дакота и Люан Вердел, директор на индианското образование в департамента по образование в Южна Дакота. В момента департаментът за образование на индианците в Южна Дакота е в процес на внедряване на стандарт за местната култура и история.

„Ти трябва да си промяната, които искаш да видиш в света“ (Ганди)

Това послание беше нашата пътеводна светлина през следващите няколко дни в Ню Йорк. Програмата ни беше максимално натоварена с

възможности за посещение на всички видове училища, както и на живота сред различни общности. В Ню Йорк имахме възможността да посетим чартърно училище (charter school), гражданско училище (програма с нестопанска цел) (citizen school) и държавно училище (public school). Първите две представляват вид елитни училища. Третият вид е като че ли сходен с българския тип училище.

За нас особено интересни обаче бяха т.нар. чартърни училища. Те обучават деца от 5 до 8 клас и работят с най-маргинализираните деца, обикновено в гетата в големите градове. Записват деца, които останалата част от обществото вече е отписала. Записването е на лотариен принцип – събират се всички заявки и на лотария се тегли, кои ученици ще се обучават в училището. След което създават от тези деца абсолютен елит и когато те завършат училище в 8 клас успешно се конкурират с възпитаниците на най-елитните частни училища. Няколко неща ни впечатлиха в тези училища:

- Учителите използваха всякакви нетрадиционни методи, не за да наливат знания, а за да развиват потенциала и уменията на учениците си. Всички училища работеха с учители от огромната мрежа на програмата Teach for America. По този начин един от главните принципи в тези училища е да се поставят високи цели. Чрез въвеждането на този принцип (заедно с други) успяват да превърнат група от изостанали в образователно отношение деца, които се записват в чартърните училища в група от силно мотивирани, високо образовани и елитни ученици. В допълнение учебните постижения на децата са изложени навсякъде в училище. В същото време училището е чувствително и толерантно към разликите и спецификите на децата по отношение на етнос, религия и т. н.

- Постоянната квалификация на учителите е част от училищния приоритет на управление: по един следобед всяка седмицата е посветен на повишаване на квалификацията на учителите - имат съвместни обучения, споделят опит и представят своята работа.

- създадена е ясна връзка между знанието, придобито в училище, и неговото практическо приложение в ежедневието. Един от курсовете в посетеното от нас гражданско училище, например, беше съсредоточен в това как ученикът може да създаде своя музикална група и да приготви бюджет за нея.

Опитът, който натрупахме, едва ли може да бъде представен в рамките на няколко страници. Имаше както положителни, така и отрицателни уроци – всички те обаче за нас бяха научен опит, които може да бъде адаптиран и елементи от него използвани и в нашата учебна среда.